

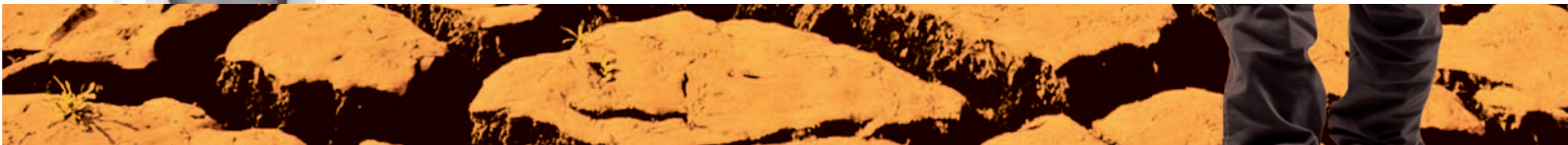

ELS LÍMITS DEL PLANETA TERRA

Jordi Pigem

“La lògica econòmica imperant és insostenible
i fomenta les desigualtats socials”

Una conversa amb Lluís Salvadó

finestra

Daniel Turp

“El dret a decidir
de Catalunya i del Quebec”

No hi deuen haver gaires coses més suggestives per a un acadèmic de reconegut prestigi com Daniel Turp (Verdun, 1955), professor de la Facultat de Dret de la Université de Montréal, que intentar fer realitat la teoria.

Diputat sobiranista quebequès al Parlament canadenc (1997-2003) i a l'Assemblea Nacional Quebequesa (2003-2008), Turp té una trajectòria política clau per acabar de donar forma a una perspectiva moderna sobre el dret a l'autodeterminació.

Reincorporat a la vessant acadèmica, darrerament Turp té un ull posat a Catalunya. D'aquí que sigui un visitant assidu de casa nostra, fent diferents estades a Europa, on els darrers mesos ha pronunciat multitud de conferències que ha sintetitzat en aquest article.

Catalunya i el Quebec són dues nacions que tenen la voluntat de determinar lliurement el seu estatus polític i garantir també lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural. Tenen moltes coses en comú tal com es pot observar a la Taula 1, com ara una demografia semblant, un nivell de riquesa comparable i una evolució dins d'un règim de monarquia constitucional anàleg.

Les dades relatives a les preguntes i als resultats referendataris esdevinguts durant els darrers trenta-sis anys [Taula 2] mostren també que hi ha hagut tres referèndums a Catalunya i al Quebec en què es preguntava sobre l'estatus constitucional i polític dels seus pobles.

Les nacions catalana i quebequesa també tenen en comú el fet que, durant tota la seva història, han afirmat que tenen el dret a decidir el seu estatus polític i accedir, si aquesta és la voluntat dels seus ciutadans i ciutadanes, a l'estatus d'estat independent i sobirà. Aquest dret a decidir es pot sustentar, per altra banda, en el dret internacional i en el principi democràtic.

El dret a decidir en el dret internacional

Diversos instruments jurídics internacionals reconeixen el dret dels pobles a l'autodeterminació. En aquest sentit, des del 1945 la Carta de les Nacions Unides preveu, en el seu article 1.1, que un dels seus objectius és «*Fomentar entre les nacions relacions amistoses basades en el respecte del principi de la igualtat de drets dels pobles i del seu dret a la lliure determinació*». Els titulars d'aquest dret i el seu abast, a més, estan identificats de manera més explícita en l'article 1, comú als Pactes Internacionals de Drets Humans.¹ Adoptats el 16 de desembre de 1966, aquests dos tractats van ser ratificats, sense cap reserva sobre l'article 1, tant per l'Estat espanyol com pel Canadà. El primer paràgraf afirma: «*Tots els pobles tenen dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret determinen lliurement el seu estatus polític i procuren també pel seu desenvolupament econòmic, social i cultural*». I d'acord amb el paràgraf

¹ Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics i Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals.

Catalunya i el Quebec són dues nacions que tenen la voluntat de determinar lliurement el seu estatus polític i garantir també lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural

Taula 1
Dades estadístiques i polítiques de Catalunya i del Quebec

	CATALUNYA	QUEBEC
Població	7.565.603 habitants (2012)	8.155.340 habitants (2013)
Superfície	31.950 km²	1.667.441 km²
Densitat	237 habitants/km²	4,9 habitants/km²
Capital	Barcelona: 1.620.943 habitants	Quebec: 516.620 habitants
Ciutat més gran	Barcelona: 1.620.943 habitants Regió metropolitana de Barcelona: 3.161.081 habitants	Mont-real: 1.649.519 habitants Regió metropolitana de Mont-real: 3.824.221 habitants
Llengua oficial	Català i castellà	Francès
Producte Interior Brut (Estimació 2013)	272.157 milions \$ Per capita: 37.020 \$	353.993 milions \$ Per capita: 43.406 \$
Règim de l'estat	Monarquia constitucional	Monarquia constitucional

3, a més, l'Estat espanyol i el Canadà, en ser estats signants dels Pactes, estan obligats a facilitar la realització del dret a l'autodeterminació del poble quebequès i del poble català.

La Declaració de les Nacions Unides sobre els Principis de Dret Internacional referents a les Relacions d'Amistat i a la Cooperació entre els Estats d'acord amb la Carta de les Nacions Unides, coneguda com a «Declaració sobre les Relacions d'Amistat» i adoptada per consens el 24 d'octubre de 1970, ve a precisar l'abast de l'article 1.2 de la Carta de les Nacions Unides. Aquesta Declara-

ció afirma que *«la creació d'un estat sobirà i independent, la lliure associació o la integració amb un estat independent o l'adquisició de qualsevol altre estatus polític lliurement decidit per un poble constitueixen per a aquest poble uns mitjans d'exercir el seu dret a la lliure determinació»*.

També és pertinent fer referència a l'Acta Final d'Hèlsinki aprovada l'1 d'agost de 1975 per l'Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa, i en especial la seva Declaració sobre els Principis relatius a les Relacions entre els Estats Participants, inclòs el vuitè principi,

sobre la igualtat de drets i del dret dels pobles a la lliure determinació. L'Estat espanyol —com el Canadà, de fet— va acceptar, juntament amb els altres 33 signataris, que *«en virtut d'aquest principi tots els pobles tenen sempre el dret, amb plena llibertat, de determinar, quan i com ho desitgin, la seva condició política interna i externa, sense ingerències exteriors i a prosseguir, com estimin oportú, el seu desenvolupament polític, econòmic, social i cultural»*. La importància d'aquest principi queda refermada per la Carta de París per una nova Europa del 21 de novembre de 1990, en què es referma *«la*

L'Estat espanyol i el Canadà han signat acords internacionals que reconeixen el dret a l'autodeterminació dels pobles

igualtat dels pobles i el seu dret a l'autodeterminació de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides i amb les normes pertinents de dret internacional, incloent-hi les referents a la integritat territorial dels estats».

Els instruments jurídics de les Nacions Unides i de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa fan referència, per altra banda, a la integritat territorial. Aquesta referència ha estat sovint invocada pels estats per donar a entendre que la creació d'un estat sobirà i independent no és una opció que puguin escollir els pobles integrats a un estat ja sobirà i independent. No obstant, tal com ho veig jo, tots els pobles s'escapen actualment d'aquesta objecció a la llum del dictamen formulat pel Tribunal Internacional de Justícia, del 22 de juliol de 2010, relatiu a la conformitat al dret internacional de la declaració unilateral d'independència de Kosovo. Com a comentari a la Declaració sobre les Relacions d'Amistat i l'Acta Final d'Hèlsinki, el Tribunal Internacional de Justícia va afirmar que *«l'abast del principi d'integritat territorial es limita a l'esfera de les relacions interestatals»*.

D'acord amb això, els estats ja no poden argumentar la integritat territorial per negar el dret d'un poble a escollir l'estatus d'estat independent i sobirà en aplicació del dret dels pobles a la seva autodeterminació, i més quan el Tribunal Internacional de Justícia, en el mateix dictamen consultiu, va refusar declarar il·legal una declaració unilateral d'independència quan l'objectiu era dotar un poble —en aquest cas el kosovar, integrat dins l'Estat serbi— de l'estatus d'estat sobirà i independent. En aquest sentit, el Tribunal afirma que *«la pràctica dels estats [...] no resulta en l'aparició, en dret internacional, de cap nova regla que prohibeixi la realització d'aquestes declaracions»*.

Així doncs, i malgrat que la Constitució espanyola estableixi en el seu article 2 *«la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols»* i deixi entendre així que el poble català no pot posar en qüestió la integritat territorial de l'Estat espanyol, el poble català és titular, tal com ho entenc jo, del dret internacional a l'autodeterminació, i pot escollir, en virtut d'aquest dret, esdevenir un estat sobirà i independent. L'afirmació

d'aquest caràcter indissoluble és, a més, contrari a la norma imperativa d'un dret internacional —el dret dels pobles a la lliure determinació— i també contrari al principi democràtic, presentat pel Tribunal Suprem del Canadà com el fonament del dret del Quebec a intentar realitzar la seva secessió.

El principi democràtic com a fonament del dret a decidir

El dictamen formulat pel Tribunal Suprem del Canadà el 20 d'agost de 1998 en la Remissió relativa a la secessió del Quebec mereix també la màxima atenció. Hi ha dos punts d'aquest dictamen que són d'especial importància. El primer d'aquests punts fonamenta sobre dos principis constitucionals l'obligació del Canadà de negociar modificacions constitucionals que permetessin al Quebec realitzar la secessió i accedir a l'estatus d'estat sobirà i independent:

Article 88.- El principi del federalisme, juntament amb el principi democràtic, requereix que el rebuig clar de l'ordre constitucional existent i l'expressió clara per part de la població d'una província del desig d'efectuar la se-

La sentència sobre Kosovo del Tribunal Internacional de Justícia afirma que «l'abast del principi d'integritat territorial es limita a l'esfera de les relacions interestatals»

Taula 2
Dades referendatàries de Catalunya i del Quebec

CATALUNYA	QUEBEC
REFERÈNDUM 1 (25 d'octubre de 1979) PREGUNTA Aproveu el projecte d'Estatut d'autonomia de Catalunya? RESULTAT Participació: 59,70% SÍ: 2.327.038 (91,91%) NO: 204.957 (8,09%)	REFERÈNDUM 1 (20 de maig de 1980) PREGUNTA El govern del Quebec ha fet conèixer la seva proposta d'arribar, amb la resta del Canadà, a un nou acord fonamentat sobre el principi de la igualtat dels pobles. Aquest acord permetria al Quebec adquirir el poder exclusiu de fer les seves lleis, de fixar els seus impostos i establir relacions exteriors, o sigui, la sobirania, i a la vegada mantenir amb el Canadà una associació econòmica que comporti la utilització de la mateixa moneda. Tot canvi d'estatus polític resultant d'aquestes negociacions serà sotmès a la població per referèndum. En conseqüència, dóna vostè el mandat al govern del Quebec de negociar l'acord proposat entre el Quebec i el Canadà? RESULTAT Participació: 85,61% SÍ: 1.485.851 (40,44%) NO: 2.187.991 (59,56%)
REFERÈNDUM 2 (18 de juny de 2006) PREGUNTA Aproveu el projecte d'Estatut d'autonomia de Catalunya? RESULTAT Participació: 49,41% SÍ: 1.882.650 (73,90%) NO: 528.721 (8,09%)	REFERÈNDUM 2 (26 d'octubre de 1992) PREGUNTA Accepta vostè que la Constitució del Canadà sigui modificada sobre la base de l'acord assolit el 28 d'agost de 1992? RESULTAT Participació: 82,8% SÍ: 1.709.075 (43,32%) NO: 2.236.114 (56,68%)
REFERÈNDUM 3 (9 novembre 2014) PREGUNTES 1) Vol que Catalunya esdevingui un Estat? 2) En cas afirmatiu, vol que aquest Estat sigui independent? RESULTAT Participació: indeterminat SÍ-SÍ: 1.861.753 (80,76%) SÍ-NO: 232.182 (10,07%) SÍ-EN BLANC: 22.466 (0,97%) NO: 104.772 (4,54%) EN BLANC: 12.986 (0,56%) ALTRES: 71.131 (3,09%)	REFERÈNDUM 3 (30 d'octubre de 1995) PREGUNTA Accepta vostè que el Quebec esdevingui sobirà, després d'haver ofert formalment al Canadà una nova associació econòmica i política, en el context del projecte de llei sobre el futur del Quebec i de l'entesa signada el 12 de juny de 1995? RESULTAT Participació: 93,52 % SÍ: 2.308.360 (49,42 %) NO: 2.362.648 (50,58%)

Els drets de les comunitats autònomes i del govern central no poden impedir a la Generalitat el dret a intentar dur a terme la secessió, si una majoria clara de la població de Catalunya ho vol

cessió originin una obligació recíproca per a totes les parts que formen la Confederació d'haver de negociar modificacions constitucionals per tal de satisfer el desig expressat. La modificació de la Constitució comença amb un procés polític impulsat d'acord amb la pròpia Constitució. Al Canadà, la iniciativa de modificació constitucional és responsabilitat dels representants democràticament escollits per les parts que conformen la Confederació. Per a aquests representants, el «senyal» pot ser donat per un referèndum però, en termes jurídics, el poder constituent al Canadà, com en molts altres països, pertany als representants democràticament escollits pel poble. L'intent legítim d'una de les parts de la Confederació de modificar la Constitució té com a corollari l'obligació de totes les parts d'asseure's a la taula de negociacions. El rebuig clarament expressat pel poble del Quebec a l'ordre constitucional actual conferiria clarament legitimitat a les reivindicacions secessionistes, i imposaria a les altres províncies i al govern federal l'obligació de prendre en consideració i de respectar aquesta expressió de la voluntat democràtica mitjançant la realització de negociacions i dur-les

a terme d'acord amb els principis constitucionals fonamentals esmentats anteriorment.

Un segon punt reconeix al Quebec, de forma explícita, el seu dret a intentar dur a terme un procés de secessió: Article 92.- L'ordre constitucional canadenc actual no pot restar indiferent davant l'expressió nítida d'una majoria clara de quebequesos del seu desig de deixar de formar part del Canadà. Això equivaldria a dir que uns altres principis constitucionals reconeguts tenen necessàriament preferència sobre la voluntat democràtica i clarament expressada per la població del Quebec. Una proposta d'aquest tipus no atorga pes suficient als principis constitucionals subjacents que han de guiar el procés de modificació, especialment el principi de la democràcia i el principi del federalisme. Els drets de les altres províncies i del govern federal del Canadà no poden impedir al govern del Quebec el dret a intentar dur a terme la secessió, si una majoria clara de la població del Quebec escollís aquesta via, sempre i quan, en aquesta recerca de la secessió, el Quebec respectés els drets dels altres. Serien necessàries unes

negociacions per tractar els interessos del govern federal canadenc, els del Quebec i les altres províncies, els d'altres participants, així com dels drets de tots els ciutadans canadencs a l'interior o a l'exterior del Quebec.

Aquests punts del Tribunal Suprem del Canadà tenen un abast universal, al meu entendre, i s'haurien d'aplicar a qualsevol societat que es consideri democràtica. Com ja vaig fer en la meua compareixença davant la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir del Parlament català el 10 de desembre de 2013, he transposat de la manera següent el segon punt mencionat a la situació de l'Estat espanyol i Catalunya:

L'ordre constitucional espanyol actual no pot restar indiferent davant l'expressió nítida d'una majoria clara de catalans del seu desig de deixar de formar part de l'Estat espanyol. Això equivaldria a dir que uns altres principis constitucionals reconeguts tenen necessàriament preferència sobre la voluntat democràtica i clarament exposada per la població de Catalunya. Una proposta d'aquest tipus no atorga pes suficient als

L'Estat espanyol hauria de reconèixer, com ho ha fet el Canadà, que el seu territori no és indivisible i que la nació espanyola no és indissoluble

principis constitucionals subjacents que han de guiar el procés de modificació, especialment el principi de la democràcia i el principi del federalisme. Els drets de les altres comunitats autònomes i del govern central no poden impedir a la Generalitat de Catalunya el dret a intentar dur a terme la secessió, si una majoria clara de la població de Catalunya escollís aquesta via, sempre i quan, en aquesta recerca de la secessió, Catalunya respectés els drets dels altres. Serien necessàries unes negociacions per tractar els interessos del govern central espanyol, els de Catalunya i les altres Comunitats Autònomes, els d'altres participants, així com dels drets de tots els espanyols a l'interior o a l'exterior de Catalunya.

Aquesta senzilla transposició revela en certa manera l'abast universal del principi democràtic i la seva desitjable aplicació a tota societat que es consideri democràtica. Així doncs, l'Estat espanyol hauria de reconèixer, com ho ha fet el Canadà, que el seu territori no és indivisible i que la nació espanyola no és indissoluble. A més, l'article 2 de la Constitució espanyola entra en conflicte amb el

principi democràtic i no hauria de ser vist com un obstacle al dret del poble català de decidir el seu futur col·lectiu i d'escollir, si així ho desitja, intentar realitzar la secessió. Així doncs, s'hauria d'invocar el principi democràtic com a fonament del dret a decidir del poble català.

Epíleg

A poques setmanes de les eleccions plebiscitàries del 27 de setembre de 2015, els catalans i les catalanes han de donar una resposta a les autoritats espanyoles, que continuen negant el dret a decidir de la seva nació: tots els pobles, inclòs el poble català, tenen el dret a l'autodeterminació i, en virtut d'aquest dret, poden determinar lliurement el seu estatus polític i garantir lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural. I la nació catalana també pot afirmar que els drets de les altres Comunitats Autònomes i del govern espanyol no poden retirar a la Generalitat de Catalunya el seu dret d'intentar realitzar la secessió.

La reivindicació de les nacions catalana i quebequesa del dret a decidir s'emmarquen en una lluita per donar

al principi d'autodeterminació dels pobles recollit a la Carta de les Nacions Unides el seu veritable sentit: el de permetre als pobles determinar de forma democràtica el seu estatus polític. Aquesta lluita té una raó de ser i ha de continuar perquè nacions com Catalunya i el Quebec esdevinguin lliures i puguin ocupar el lloc que els correspon en el si de la comunitat internacional, tot enriquint el patrimoni comú de la humanitat. ■